

İktisat Biliminin Süreci ve İlerlemesi*

George J. Stigler
Şikago Üniversitesi

Çeviren: Ünsal Çetin

Liberal Düşünce, Yıl 17, Sayı 65, Kış 2012, s. 83-99.

Bilgi ekonomisi (economics of information) üstüne yaklaşık yirmi yıl önce başladığım çalışmamda, bir örnek ile yola çıktım: Birisi nasıl olur da veri bir modeli en düşük fiyata teklif eden otomobil satıcısını bulur? Daha çok araştırma yapmaya değer mi, birisi çok daha sık aralıklarla otomobil satın aldığında, çok sayıda potansiyel satıcıyı araştırmak için her zaman harcama yapar mı? Ticaret ortakları, fiyatlar ve kalite için yapılan araştırmalara dâir bilimsel incelemeler artık çok sayıda yetenekli iktisat teorisyenlerinin eserleri tarafından derinleştirilmiş ve genişletilmiştir.

Bu vesileyle, aynı tür soruları bütünüyle farklı bir piyasaya yönelik olarak sormayı öneriyorum: İktisat bilimindeki yeni fikirlerin piyasası. Vurgulamama izin verin, çoğu iktisatçı, bu yeni fikirler piyasasına, meşgul oldukları binlerce soruna yönelik olarak yaptıkları iktisat bilimi uygulamaları için fikirler ve yöntemleri edinmek üzere girer: Bu iktisatçılar yeni fikirlerin arz edicileri değil ama sadece talep edicileridir. Onların sorunu otomobil alıcısınıninkine yakındır: Güvenilir bir araç bulmak. Gerçekten de, genellikle, kullanılmış ve bu suretle test edilmiş bir fikrin satın alınması ile sonuca ulaşırlar.

* George J. Stigler, "The Process and Progress of Economics," Nobel Anma Konferansı, 8 Aralık 1982. Metnin orijinali için bkz. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1982/stigler-lecture.pdf

Onları çürütmek, veya doğrulamak, veya geliştirmek ya da yerinden etmek amacıyla, bilimin yeni fikirleri üstüne araştırmayla meşgul olma gayretindeki ekonomistler, bir bakıma yeni fikirlerin hem alıcıları ve hem de satıcılarıdır. Yeni fikirleri geliştirmek ve bilimi bu fikirleri kabul etmek üzere ikna etmek arayışındadırlar, fakat onlar aynı zamanda bilimin günümüze ait ya da önceki fikirlerindeki ipuçlarını, ve vaatleri, ve keşifleri takip ederler. Bu piyasaya girmek hayli masraflıdır: Yeni bir fikri, onun vaadini veya vaat yoksunluğunu keşfedecek kadar yeterince tetkik etmek bir hayli tefekkür ve zaman gerektirir. İktisat bilimi tarihi, ve varsayıyorum ki, her bilimin tarihi maliyetli hatalarla doludur: Sözün gelişi, çok uzun yol kat edemeyen ya da çok sayıda yolcuyla taşıyamayan fikirlerin maliyeti. İktisatçılar bu sorunla nasıl ilgilenmektedir? Benim konum budur.

Bir disiplinin bilim öncesi aşamasını onun bilimsel aşamasından ayırarak yola çıkıyorum. Bir bilim bir araya getirilmiş bir bilgi (knowledge) külliyyatıdır, ve bilim adamları diye adlandırılan bir biriyle etkileşim içindeki bir uygulamacılar grubunca takip edilir ve geliştirilir. Bu bilgi külliyyatının geçerlilik kazanışı ve genişlemesi bilim adamlarının gayesidir, gerçi, elbette bu amacın takip edilişi, karşılık olarak, bilim adamlarının arayışı içinde olduğu itibar, ün, ve gelir gibi herhangi bir kişisel gayeye de hizmet eder. Yalnızca tanımlar var, ama umuyorum ki zorlama veya gayritabiî tanım değiller.

Bilim öncesi aşama kısmen bilgi külliyyatının eksikliğince karakterize edilir, ancak bu, herhangi bir bilim hiçbir zaman tamamlanmış olmadığı için, yalnızca nispi bir sorundur. Bilim öncesi aşama ayrıca yaşamlarının büyük bir kısmını bilgi birikimine adayan etkileşim içindeki bir dizi uygulamacının yokluğu tarafından karakterize edilir, ve bu yüzden kümülatif gelişimin yokluğu tarafından da karakterize edilir.

Bilim Öncesi İktisat: Merkantilizm

Merkantilizm diye adlandırılan büyük yazın külliyyatına kısa bir zaman harcamayı faydalı bulacağız. Bu literatür birkaç yüzyıla, İngiltere ve Batı Avrupa'ya yayılır. Bu literatür, John Locke ve William Petty'nin suretlerini de içeren, yüzlerce broşür ve kitabı ihtiva eder. Hemen, bu literatür üstüne çok az doğrudan bilgiye sahip olduğumu itiraf etmeliyim, zira tarihsel çalışmamı onu takip eden dönem üstüne yoğunlaştırdım. Bununla birlikte, merkantilizme dâir üç mühim çalışma tartışmak istediğim karakteristikler üstünde güven verici şekilde uzlaşır. Bu çalışmalar Edger Furniss'in kitabı *The Position of Laborer in a System of Nationalism* (Bir Milliyetçilik Sistemi İçinde Emekçinin Konumu – 1920), Jacob Viner'in ünlü makalesi "English

Theories of Foreign Trade Before Adam Smith”¹ (Adam Smith’den Önce İngiliz Dış Ticaret Teorileri – 1930), ve Eli Heckscher’in ustaca yazılmış bilimsel incelemesi *Mercantilism*’dir (1934).

Her üç merkantilizm incelemesinin bir ilk özelliği neredeyse bütünüyle bir zaman boyutundan mahrum olmalarıdır. Furniss bir yüzyıldan daha fazla bir aralıkla yazılan iki broşüre atıflarla bir ifadeyi belgeler. İthalatın üzerinde bir ihracat fazlasına sahip olmanın hayatî seviyede önemli olduğu şeklindeki, merkantilizmin en başta gelen doktrini üzerine, Viner 1381’de yazan Richard Leicester’den tarif edici bir iktibaslar dizisi ile başlar. (Elbette, şayet birisinin iktisat alanının dışına çıkmasına izin verilirse, bir ihracat fazlasının övgü dizisine 1981’e kadar tam altı yüzyıl, ve muhtemelen 2581’e kadar bir altı yüzyıl daha devam etmek kolay olur!) Heckscher de iki yazarın zamansal ardışıklığını not etmeyi nadiren gerekli bulur.

İkinci bir özellik, çoğu merkantilistin kendi fikirlerini başka merkantilistlerin eserinden faydalanmak veya bu eserleri geliştirmek için herhangi bir girişimde bulunmaksızın önermiş olmasıdır. Tabî ki, keskin tartışmalar vardı, ama eleştiri ve yanıtların düzenli bir ardışıklık kalıbı yoktu. Bu yazılar, birisi fark edebilir ki, neredeyse dâima özel çıkarlar için ifade edilen özetlerdi.

Üçüncü özellik, ilk ikisinin neredeyse tabî bir sonucudur: İleri sürülen doktrinlerin kümülatif gelişmesi yoktu. Viner’ı iktibas ediyorum:

Pek çok bakımdan, gerçekten de, merkantilist argüman daha incelikli ve ilgili hâle geldikçe, modern doktrin bakış açısından daha itiraz edilebilir hâle geldi, ve, bullionist doktrinlere atıf haricinde, 18. Yüzyıl’ın ilk yarısında, ticaret üstüne sıradan broşürler kitlesinin merkantilizm safsatalarına, 16. ve erken 17. Yüzyıl yazılarının yaptığından daha aşırı ve karmaşık bağlılık gösterdiği şeklindeki tezin savunusunda güçlü bir argüman sunulabilir... Ticaret teorisi ile ilgilenildiği sürece, olduğu kadarıyla söz konusu ilerleme, kendi öncülerinden daha zekice ve mantıklıca iktisadî problemleri tahlil edebilen, ama çağdaşları üstünde belirgin bir izlenim bırakmaya veya hatta onların dikkatini çekmeye gücü yetmeyen, yalnızca ufak bir grup yetenekli yazarın sayesinde vuku buldu.²

Analiz süreci açıkça kümülatif değildi: Şayet birisi 1580 yerine 1680’de doğmuş olsaydı, dış ticaretin incelenmesinde çok az avantaj söz konusuydu.

Şimdi, bir parça kurtarılmaya ihtiyacı olan bir iktisatçının kurtarılmasına geçmek için hazırlıklıyım: Adam Smith. Dikkate değer sayıda ekonomist, ve hatırı sayılır birkaç ekonomist, Smith’in birçok yetenekli öncüye sahip olduğunu, ve neredeyse bütün veya belki de tam olarak bütün fikirlerinin bu öncüler tarafından yeterince ifade edilmiş, ve bazen hayli iyi ifade edilmiş bulunabileceği gerçeğini vurgulamaktadır. Bazı ekonomistler, bu nedenle, iktisat

1 *Studies in the Theory of International Trade* içinde yeniden yayınlanmıştır (Harper, 1937).

2 *Studies in the Theory of International Trade*, s. 109.

biliminin kurucusu unvanını, Cantillon gibi, daha önceki yazarlara vermek ister. Bu argüman çizgisi, kanaatimce, asıl noktayı ıskalar.

Bilinen ekonomik doktrinin çok geniş ve itibar edilir bir anlatımını sağlayan kişi Smith idi. Bu anlatımdan sonradır ki, müteakip bir iktisat yazarı için, kendi fikirlerini genel bilgi durumunu göz ardı ediyor iken ilerletmek artık müsaade edilebilir değildir. Bir bilim etkileşim içindeki uygulamacılardan oluşur, ve bundan sonra hiç kimse Smith'in kendisinin eserini, ve zamanı geldikçe Malthus, Ricardo, ve 19. Yüyl'in ilk yarısının sakini olan ekonomistler galaksisinin eserini dürüst kalarak ihmal edemezdi.

Değişim hızlı geldi. Smith'in kendisi 1776'dan sonra herhangi bir yazarla iktisat üstüne etkileşime girmede, ve elbette kendi bilimsel incelemesinde dahi önde gelen rakibi Sör James Steuart'ı kayıtsızca göz ardı etti. Buna karşıt olarak, *Essay on Population*'ın (Nüfus Üzerine Deneme – 1798) ilk basımından beş yıl sonra, Malthus, Godwin ve diğer münekkitlere cevaben aslı seviyede önemli hata kabulleri yapıyordu. İktisat biliminin çağı başlamıştı.

İktisat biliminin dönüşümünün ne kadar yetkinleştiği bu yüzyılın başındaki bir dönem ile gösterilebilir. Öncülü Alfred Marshall'ın dünyadaki en itibarlı kürsü hâline getirdiği iktisat kürsüsünün sahibi A. C. Pigou dışsal etkisizlikler (external diseconomies) teorisinin ifadesinde bir hata yapmıştı. İddia etti ki, tasarlanan bir firma, girdilerinin artan arz fiyatlarına tâbi olan bir rekabetçi endüstriye girmeyi planlarsa, bu firma sosyal bakımdan etkisiz bir karar verebilir, çünkü bu firma, diğer firmaların kendi girdileri için ödemek zorunda kalacakları yükselen fiyatlara sahip endüstriye girişinin tesirini göz ardı eder. Hata, transfer ödemelerinin sosyal maliyetlerle bir karıştırılışını içerir. Bu hata onun meşhur incelemesi 1912 tarihli *Wealth and Welfare*'da (Refah ve Servet) görünmüştü.

I. Dünya Savaşı'nın yarattığı dikkat dağınıklığının ardından, önemli iktisatçılar çok geçmeden kendilerini bu soruna adadı. Dennis Robertson ve Frank Knight tarafından iki en ünlü reddiye 1924'de geldi,³ ama asıl argüman daha önce J. M. Clark ve Allyn A. Young tarafından yapılmıştı.⁴ Bu saldırılar altında, bilginlerin en ıssız olan Pigou bile teslim oldu. Önemsiz ekonomistlerin keşfedilen hataları bile derhal bir çürütmeyi temin ettiği zaman, bilimsel devrimin çağı zaten başlamıştı.

3 D. H. Robertson, "Those Empty Boxes," *Economic Journal*, 1924; F. H. Knight, "Some Fallacies in the Interpretation of Social Cost," *Quarterly Journal of Economics*, 1924, her ikisi de *Readings in Price Theory* içinde yeniden yayınlanmıştır (American Economic Association, Irwin, 1952).

4 J. M. Clark, *Wealth and Welfare*'in eleştirisi, *American Economic Review*, III, (1913), 624; ve A. A. Young, *Wealth and Welfare*'in eleştirisi, *Quarterly Journal of Economics*, XXVII (1913), 682–84.

İktisat Bilimi: İçinde Bulunulan Şartlara Bakan Görüş

Merkantilist politikanın siyasaları ve ekonomisi merkantilist literatürdeki konuların belirleyicileri idi. Gerçekten de, bir disiplinin bilim öncesi çağı, bu disiplinin içinde yetiştiği toplumun pratik kaygıları tarafından hüküm altına alınmıştı. Bir disiplinin temel sorunlarının organize bir bilim hâline geldikten sonra dahi, içinde takip edildiği toplumun zirve sorun ve politikaları tarafından doğrudan konumlandırıldığını görmek kolay bir adımdır.

Wesley Clair Mitchell, iktisadî düşüncenin sistematik bir tarihini, her bir neslin kendi çevresine verdiği yanıtlarla ilgili olarak sunmaya teşebbüs edecek kadar ileri gitmiştir:

Ekonomik doktrinlerin gelişiminin bir tetkikine dâir sonuçlardan birisi, büyük ölçüde, iktisadî teorideki önemli ayrılıkların değişen cârî sorunlara verilen entelektüel karşılıklar olduğunu gösterir; Yani, iktisadî düşüncenin gelişiminde en çok anılan iktisadî teorisyenler kendi nesillerini tedirgin eden sorunlar hakkında derin surette kaygılanan insanlar olmaktadır.

Örnek olarak Mitchell bize anlatır ki,

Malthus'un nüfus sorunu, Adam Smith'in "doğal özgürlüğün aşikâr ve basit sistemi" kadar, cârî olayların açık ve net surette bir entelektüel yansımasıydı.

Parlamento'daki İngiliz politikası gelişiminin tasviri, Ricardo'nun bu sorunu [ülke üretiminin bölüşümü yolunun nasıl belirleneceğini] -bu sorunun önemine dâir değerlendirmesini- kendi eserinden değil, ama cârî olayları takip ederek sahiplendiğini gösterir. Ayrıca fark edilmelidir ki, Ricardo bölüşüm sorununun ne olduğuna dâir kendine özgü anlayışını doğrudan doğruya Parlamento içindeki çekişmeden kazanmıştı.⁵

Yine de, Mitchell 1870'leri ve marjinal fayda teorisinin yükselişini gördüğünde ekonomik teorinin kendisine karşılık verdiği çevresel değişimleri bulma çabasını terk etti. Bu terk edişi, kendi hipotezinin başarısızlığı değil, daha güncel eserlerin anlaşılmasının ve bu eserlere karşı tarafsızlık göstermenin zorluğuna bağlar.⁶

İktisat gibi empirik bir bilimin merkezî görevi gerçek dünyadaki olaylara dâir genel bir kavrayışı sağlamaktır, ve nihâî olarak onun bütün teorileri ve teknikleri bu görevin araçları olmalıdır. Yine de bu, iktisadın içinde konumlandığı toplumun çağdaş koşul ve sorunlarına cevap vermek zorunda olduğunu söylemekten oldukça farklıdır.

Şayet iktisadî yaşamın sorunları sık aralıklarla ve radikal surette değişseydi, ve aslî niteliklerinde büyük bir ölçüde devamlılıktan noksan olsaydı, bir iktisat bilimi var olamazdı. Bir bilimin aslî bir unsuru bilginin kümülatif artı-

5 *Types of Economic Theory* (New York, Augustus Kelley, 1967), I, 13, 235, 236.

6 *a.g.e.*, II, 2.

şıdır, ve bu kümülatif nitelik, eğer her bir iktisatçı nesli bütünüyle yeni tahlil yöntemlerini gerektiren temeli itibariyle yeni sorunlarla karşılaşmış olsaydı doğamazdı. Sorunların ve yöntemlerin değişimi ayrıca ekonomistlerin eğitiminin altını oyar: Eğer gençler yaşlıların gözetimi altında çalışsaydı, hızlı bir şekilde güncelliğini kaybeden şeyleri öğrendiklerine emin olabilirlerdi. Bir bilim, bizzat varlığı için, temel ve devamlı bir sorunlar dizisini gerektirir.

İktisatta bu merkezî sorunların en temeli değer teorisidir. Değer teorisi farklı mallar ve hizmetlerin karşılaştırmalı değerlerinin nasıl tespit edildiğini açıklamak zorundadır. Bu sorun çözülmünceye kadar, neyin üretileceğini ve ne kadar üretileceğini, kaynakların çıktı menüsünün üretiminde nasıl kullanılacağını, ve kaynaklara nasıl değer biçileceğini bilimsel amaçlarla tahlil etmek mümkün değildir. Bir değer teorisi olmaksızın, ekonomist ne uluslararası ticaret teorisine ne de muhtemelen bir para teorisine sahip olur. Değerin bu merkezî sorunu, birisi kentsel veya kırsal ya da tarımsal veya endüstriyel toplumlarda değeri açıklama arayışında olsa dahi, aslî muhtevası bakımından değişikliğe uğramaz. Gerçekten de, eğer değer sorunu, ekonomik veya politik sistemin değişikliğe uğradığı her seferinde, niteliği itibariyle değişme hususunda fazla bukalemunvarı olsaydı, ekonomik yaşamdaki her dönem kendisine ait teoriyi gerektirirdi, ve kısa dönemler kısa süre yaşayan teorilere sahip olurdu.

Eğer bir empirik bilim, bizzat varlığı için, bir dizi temel ve dâimî fenomeni gerektiriyorsa, bu onun ilgileneceği yegâne fenomen türü değildir. Mütemediyen, standart bilginin mutad bir tatbikinden daha fazlası için çağrı yapan yeni koşullarla karşılaşacaktır. Bu yüzdendir ki, 1970'lerin enerji nöbeti iktisatçılara hayli istihdam sağladı, ama iktisat biliminde önemli değişimler için çağrıda bulunmadı.

Empirik bir bilim çağdaş sorunlara karşı ikinci ve çok daha önemli bir ilgi ve hevesliliğe sahiptir: Onun kabul gören teorisi zaman zaman bu sorunlarla ilgilenebilmekten âciz kalır. İngiltere, Napolyon Savaşları zamanında hububatın uzun süreli ithalatına başladığı, ve yurtiçi üretim yeteneğini sonuna kadar zorladığında, ekonomistler, tahılın fiyatıyla ilgilenererek, azalan verimler kanununu takdim ettiler. Bu kanunun ortaya çıkışında çevrenin bir rolünü inkâr etmek zor olacaktır. Bu teorinin orijini için de ziyâdesiyle böyledir: Edgeworth'un ekonomik çevresine bakmak, onun 1911'de yaptığı bu kanunun meşhur analizinin anlaşılmasında bize bir nebze dahi yardımcı olmaz. Azalan getirilerin iktisat biliminde kazandığı önemli mevki, tam olarak, onun faydalılığının, Büyük Britanya'daki tarımın Ricardo tarafından yapılan analizi ile sınırlı kalmaması gerçeğinden doğar.

İktisadın çevresel sorunlara hevesliliği, günün sorunları daha âcil hâle geldikçe, doğal olarak daha tam ve daha dakik olacaktır. Karşılık, eğer iktisadî analizin ilgili parçası daha az gelişmiş ise, ayrıca daha da tam olacaktır. Makroiktisadın çağdaş olaylara hevesliliğinin adı çıkmıştır. 1930'lardaki Keynes fethi neoklâsik teorinin bu on yılın dâimî işsizliğini izah edemeyişi gerçeğinden kaynaklandı. Bir nesil sonra, tam istihdamdan bile daha azına sahip dâimî enflasyon Keynes'in üstünlüğüne son verilmesinde aynı şekilde belirleyiciydi. Makroekonomi iyi bir iktisadî dalgalanma teorisi üretirse ve ürettiği anda, onun çevresel değişimlere hevesliliği keskin şekilde azalış kaydeder.

Tutarlı ve sağlıklı bir bilim hem, doğal olarak kendi toplumunun değişen koşullarını göz ardı eden, sürekli ve neredeyse ebedî teorileri, ve hem de cârî olayların izahı teşebbüsünde hayli zorlukla karşılaşan çözüme bağlanmamış teorileri gerektirir. Dâimî teori tabanı olmaksızın, bilimi teşkil üzere bilginin yavaşça evrim geçiren bir külliyatı olamaz. Çözülmemiş, önemli sorunların meydan okumaları olmaksızın ise, bilim kısır hâle dönüşürdü.

Son bir gözlem: Çevresel değişimler ve iktisadî tahlildeki değişimler arasında basit veya bilinen bir bağlantı yoktur. Endüstri Devrimi esnasında, ekonomistler azalan getiriler yasasını benimsedi, fakat dünyanın o vakte kadar gözlemlediği üretimin en istikrarlı ve kapsamlı artışını göz ardı ettiler. Son yüzyılın hükümetlerce gerçekleştirilen büyük yeniden gelir dağılımı programları ancak yakın zamanlarda iktisadî teorisyenleri dikkatini çekti. İktisadî teoriyi ihdas eden bilginler çalışma saatleri esnasında gazeteleri düzenli ve dikkatli şekilde okumamaktadır.

Her Şeyi Bilen (Omniscient) Bilgin mi?

Bilim bir kez iyi kadrolara kavuştuğu, güvenli bir akademik temeli kazandığı, ve entelektüel fikir mübadelesi için akademik dergiler, eğitilmiş topluluklar ve konferanslarla teçhizatlandığında, araştırma için yeni yönelimler ve yeni yöntemler için tekliflerin bir akımına sunulmuş olur. Gerçekten de, bilimin kendisi yeni fikirlerin üretimini ihtimamla besler. Robert K. Merton, bilimdeki ödül yapısına dâir temel nitelikteki çalışmalarında, çok büyük bir değer için başarılı yeni fikirlerin gelişimindeki önceliğe atfedildiğini göstermektedir.⁷

Ve lâkin, o an için göz ardı edilen fikirler öne sürülür. Fakat daha sonraki bir tarihte bilim için önemli olarak kabul görürler (neredeyse değişmez şekilde, bağımsız bir tekrar keşfin ardından). Bu fenomen Schumpeter'in *History of Economic Analysis*'indeki (İktisadî Analizin Tarihi) azarlamalarını tekrar ve

7 *The Sociology of Science* (University of Chicago Press, 1973), özellikle bölüm 14.

tekrar ortaya çıkarmıştır. İşte, Schumpeter'in hayli doğru şekilde "kendi zamanının üstünde yazan" insanlara dâir örnekleri:

Longfield'in üstün vasfı, onun iktisadî teorisinin bütününe onarmış olduğu ve 1890'a kadar sağlam şekilde ayakta kalacak bir sistemi üretmiş olduğu söylenerek özetlenebilir.

[John Stuart Mill] [John] Rae'nin tasarruf üzerine eserini Malthus'un nüfus üzerine eseri ile karşılaştıracak kadar dahi ileri gitti. Ve bunların hepsi, kırk yıl boyunca iktisat üzerine en tesirli ders kitabı olacak şeyin içinde yazıldığı hâlde, Rae'yi mesleğe tanıtmak için, veya onun kitabının diğer kısmına dâir bir merak uyandırmak için yetersiz kaldı!⁸

Elbette, hiçbir iktisatçının kendisinden daha görmüş geçirmiş olmadığı Schumpeter, dâhilerin bu göz ardı edilişi eylemleri için bazı anlamlı nedenler verdi, ama bütün hepsi arasında en önemli nedeni vermekte başarısızlığa uğradı.

Bir bilimin aktif takibinin her döneminde, yeni fikirler mütemadiyen öne sürülür. Bu yeni fikir –mevcut bir sorunun yeni bir kavramsallaştırılması, yeni bir yöntem, veya yeni bir alanın soruşturulması– zaman, zekâ, ve araştırma kaynaklarının büyük bir sarfı olmaksızın, deneme olarak kabul edilebilir bir hipotez aşamasına geçiş için, bütünü itibariyle geliştirilemez. Bu olgu I'dir. Olgu II bu yeni fikirlerin çok büyük çoğunluğunun verimsiz çıkacak olmasıdır –aslında oldukça muhtemelen, bir dönemin bütün yeni fikirleri verimsiz çıkabilir. Ancak bunun sonrasında, tarihin ara sıra sağladığı bilginin tamlığı ile birlikte, bir dönemin gerçekten verimli fikirlerini teşhis edebiliriz.

Bazı insanlar zamanın yeni fikirlerinin hangilerinin yoğun keşifler doğuracağına dâir muhteşem istidatlara sahiptir, fakat hiç kimse yanılmaz değildir. En büyük iktisatçılar bile kendilerini hiçbir yere götürmeyen bazı sorunların peşine düşer. Hayatının son aylarında, Ricardo hâlen değerlerin tam bir ölçümünü belirlemeye çalışıyordu, ve bir adım dahi ilerleyemedi. John Stuart Mill ve Leon Walras toprağın değerinde tahmin edilmeyen gelecek artışların kamulaştırılması önerisinin yayılmasına hayli enerji harcamıştı –birisinin sıfırdan daha büyük bir beklenen değere sahip bir toplamı kamulaştırmayı önerişinin ne ilki ne de sonu. Jevons güneş lekelerindeki dalgalanmaların ticarî dalgalanmalarda kendi izlerini bıraktığı fikrinden kurtulamadı. Büyük Pareto insanların muhtelif ürünleri tükettiği sıra sorunsalı vasıtasıyla dolambaçlı bir yol takip etti. Bunun nedeni, bu sorunun kısmî diferansiyel bir denklemin entegrasyon sıralaması ile bağlantılı olduğuna inanması idi.

8 *History of Economic Analysis* (New York, Oxford University Press, 1954), ss. 465, 496.

Yalnızca büyük iktisatçılar değil, ama herhangi bir şeyin peşine düşen bütün iktisatçılar, geriye dönüp bakıldığında acılı bulunan zaman dönemleri boyunca bataklık yakamozlarının peşine düşer. 1930'larda, farklı şekillerde endüstriyel organizasyon ve kanıta dayalı mikroekonomi diye bilinen alan şu büyük araştırma hipotezlerini sunuyordu:

1. Büyük firmaların sahipliği ile fiilî idaresi ayrıştırmış hâle gelmektedir.
2. Ürün farklılaşması fenomeni firma ve endüstri teorisinde temel değişiklikler için çağrı yapmaktadır. (Tekelci rekabet teorisi).
3. Muhtemelen, rakiplerin davranışının bir firmanın talep eğrisinde bir dirsek yaratmasına dâir özel bir beklenti nedeniyle, fiyatlar arz ve talep-teki değişimlere karşı düşme yönünde karşılık vermez.
4. İktisatçı, iktisatçının memnuniyetinin toplum tarafından paylaşılması gereken, bir endüstrinin tatmin edici veya alternatif olarak tatmin edici olmayan başarı kıstaslarını inşa etmeye muktedirdir. (İşleyen rekabet teorisi).

Bunlar sadece yeni araştırma önerileri değildi: Yeni oligopol teorilerinin yıllık bilimsel çıktısı, iş dünyası liderlerinin kazançları ve sağladıkları araştırma malzemesi vasıtasıyla, gerçeğin araştırılması yolu ile desteklendi.

Listelediğim dört araştırma programının her biri bir hayli dikkat kazandı: Hiçbirisi en azından beş ya da on yıl için en azından oldukça yetkin bazı iktisatçılara revaçta olan câzibesini kaybetmedi, ve gerçekten de hiçbirisi bugün ölü bir bünye değildir. Fakat aynı zamanda doğrudur ki, onların hiçbirisi fiyat teorisinin anaakımına piyasaların ve endüstrilerin işleyişine dâir analizin düzenli ve önemli bir parçası olarak eklenmiş değildir. Hayli muhtemeldir ki, birisi Schumpeter'in bu dolambaçlı yolların bir kaçını en azından kısa bir mesafe için takip ettiğini fark edebilir. Elbette, (tükenir kaynaklar üstüne Hotelling'in ve optimal fiyatlandırma üstüne Ramsey'inki gibi) bazı önemli yeni fikirler göz ardı ediliyordu. Hata yapmak yalnızca insana değil ayrıca bilime de özgüdür.

Bilimsel Değişimin Devamlılığı

Atasözü "tabiat sıçramalar yaparak ilerlemez" der, ve bir bilim de zaman üstünde büyük sıçramalar yapmaksızın ilerler. Bu devamlılık sıklıkla iki tür kanıt tarafından göz önünde canlandırılır.

Robert Merton tarafından bilimin devamlılığına dâir gösterilen bir kanıt, bir teorinin birkaç bilim adamı tarafından tekrar ve neredeyse aynı anda yapılan bağımsız keşiflerinin varlığıdır. İktisattaki popüler örnekler rant teorisinin 1815'te Edward West ve Thomas Robert Malthus tarafından keşfi, ve

fayda teorisinin erken 1870'lerde Jevons, Menger, ve Walras tarafından yayınlanmasıdır. Her örnekte, yeni fikir tahminen iktisadın o anki gelişimine uygundu: Rant teorisi bir gelir dağılımı teorisinin inşasına izin verdi; Ve fayda teorisi doğal olarak marjinal verimlilik teorisi ile fayda azamileştirici davranış teorisinin genelleştirilmesine yol açtı.⁹

Devamlılık ayrıca dâhi bir adamın, sonraki nesiller onun başarısını alkışlayacak olsa da, fikirleri için kendi çağdaşlarından kabul görme nadir olmayan başarısızlığı fenomenini açıklamak için de kullanılır. Örneğin, Augustin Cournot Avrupa'nın önde gelen entelektüel merkezlerinden birisindeki önemli bir bilgindi, fakat iktisatçıları 1838'de matematiksel azamî ve asgarî dereceler teorisinin iktisadî tahlilde faydalı bir araç olduğuna ikna edememişti.¹⁰

Bilimsel değişimin devamlılığının, iktisattaki önemli kavramların evriminin dikkatli bir tetkiki ile tespit edilmesini daha ikna edici bulabilirdim, ancak bu istikamet şu anki vesile için uygun görünmüyor. Candor, şu sorulara kesin yanıtları gerektireceği için, detaylı tarihsel incelemeyi takip etmenin kolay olmayacağını not etmeye beni zorlar: Bir bilimdeki büyük bir değişim nedir? Bir bilimdeki hızlı bir değişim nedir?

Gery Becker bilim adamları tarafından yeni fikirlerin kabulüne karşı esaslı bir direnişin iki tanınık ekonomik kavram ile açıklanabileceğini ileri sürmektedir. Birisi özel beşerî sermaye kavramıdır: Yerleşik bilgin belirli bir bilgi külliyatı üstündeki idaresi altında değerli bir sermaye varlığına sahiptir. Şayet onun bilgisi yeni bir teorinin genel kabulü ile modası geçmiş hâle getirilirse, bu sermaye azaltılmış olacaktır. Bu yüzden, yerleşik bilgin kendi kişisel çıkarı için yeni teorilere saldırır, muhtemelen ortak bir eylemin yokluğunda yapacağından çok daha fazla. İkinci kavram, genç bilginleri farklı teorileri radikal şekilde araştırmaktansa, yerleşik teorilerin uzmanlığını tercih etmeye yönelen, riskten sakınmadır. Bilimsel mucitler, genel itibarıyla maceracılar gibi, muhtemelen riskten hoşlanmaz değildirler, fakat bir disiplin içindeki bilgin kitlesi için riskten sakınma bilimsel muhafazakârlığa yönelik güçlü bir temeldir. Özel beşerî sermaye teorisini aşağıda kendisine yöneleceğim tarihsel dönemlerde resmedilmiş bulacağız.

Hiç kimse, bir dönemin bilim adamlarından hazır ve istekli bir kabul bulacak olan, yeni bir bilimsel eser parçasının katî karakteristiği veya muhtevasını

9 Başka bir yerde, Merton'un aynı anda keşifler teorisinin alternatif bir yorumunu sundum, ki bu yorum bilimin yeni bir fikir için "hazır" oluşunun ne kadar da aslı önemde olduğunu onun yaptığından daha çok vurguladı: Bkz. "Merton on Multiples, Denied and Affirmed," *Transaction of the New York Academy of Sciences*, 1980. *The Economist as Preacher*'de yeniden yayınlanmıştır (University of Chicago Press, 1982).

10 Başka bir disiplindeki sürükleyici bir vaka incelemesi için bkz. Nicholas Fisher, "Avagadro and the Historians," *History of Science*, Haziran ve Eylül, 1982.

tanımlayamaz. Gerçekten de, eğer başarı gösterecek teorileri teşhis etmek için yeterli bilgiye sahip olunsaydı, bu bilgi söz konusu teorilerin keşfi ve geliştirilmesinde çok büyük bir değere sahip olurdu, ve böylece bilimsel ün için anahtar hâline gelirdi. Bilim adamı için, böyle bir bilgi hisse senedi fiyatlarının doğru bir tahmin yönteminden çok daha değerli olurdu! Bilimsel yeniliğin anlaşılması için böylesine değer biçilemez bir anahtar olmaksızın dahi, bir bilimsel fikrin kendisini iktisatçıların eserine dâhil etmesinin birkaç yolunu incelemek ilginçtir. Bu yolların ikisini üstünde çalıştığım konularla resmedeceğim.

Mücadele Olmaksızın Kabul Görmek: Bilgi Ekonomisi

Ekonomistler bir iktisadî aktörün bilgisinin kapsam ve doğruluğunun onun davranışı ve böylece piyasaların davranışı üstüne bir tesirde bulunduğunu, ve ekseriyetle katî bir tesirde bulunduğunu dâima bilmektedir.

Bilginin bu önemli rolünün bir çarpıcı örneği oligopol teorisince sağlanmışır. İktisadî teorideki bilimsel bir sorun olarak, oligopol sorununun ilk kez dile getirilişi, uzun süre boyunca kabul görme başarısızlığından az önce bahsetmiş olduğum, Cournot tarafından gerçekleştirilmişti. Bir piyasadaki iki rakipten her birinin nasıl davranacağına açıklanmasında, her birine diğerinin davranış kalıbı hakkındaki bir kanaati yüklemek aslî önemdedir. Cournot, rakiplerden her birinin kendi eylemlerine karşılık olarak rakibinin hiçbir şey yapmadığını varsaydığı şeklindeki varsayımı yaptı. Oligopolün sonraki teorilerinin hepsi, her satıcının kendi rakiplerine yüklediği davranış kalıplarına dâir farklı varsayımlara dayandı. İktisadî tahlilin, emek piyasasının işleyişi ve reklamların rolü gibi, bir düzine diğer alanı iktisadî aktörlerin bilgisi hakkındaki varsayımlara aynı derecede dayalı kaldı. Bu gelenekte, bir piyasadaki bireylerce sahip olunan bilginin miktarı, ekonomik ilkelerden türeilmekten daha ziyâde, keyfî surette ispatına lüzum görmeden kabul edildi. Genel kabul, tüketicilerin çok az, organize piyasalardaki tâcirlerin hayli çok bildikleri, yatırımcıların ise ya ahmak veya her şeyi bilen oldukları idi. Friedrich von Hayek tarafından yazılan güçlü ve aydınlatıcı makale “The Use of Knowledge in Society” (Bilginin Toplumda Kullanımı)¹¹ dahi bilginin edinilme ilkelerine hitap etmemişti.

Fayda azamileştirici davranışın standart ekonomik teorisinin, insanların satın aldıkları ve sattıkları fiyatlara özel dikkat ile ne kadar bilgi edindiklerinin belirlenmesi için kullanımını (1961’de) önerdim, ve bir yıl sonra bir analiz uygulamasını emek piyasaları için gerçekleştirdim. Bu çalışmanın ikti-

11 *American Economic Review*, Eylül 1945.

satıcılar tarafından müteakip kabul ediliş tarihinin, kendisine dikkat çekmek istediğim, bir ilginç özelliği vardır.

Bilgi ekonomisi üstünde çalışma önerisi derhal ve yaygın şekilde kabul görmüştü, ve hatta bu öneri hatırı sayılır asgarî bir tartışmaya sahip olmamıştı. On beş yıllık bir süre içinde, literatür öyle kapsamlı ve bu alanda çalışan teorisyenler o kadar mühim hâle gelmişti ki, bu konuya *Index of Economic Articles*'da (İktisadî Makaleler Endeksi) ayrı bir tasnif verilmiştir, ve artık bir yılda yüzden fazla makale bu konuya tahsis edilmektedir.

Tartışmanın yokluğu kesinlikle benim incelememin nihailiğine bir övgü değildi. Sonraki iktisatçıların çoğunluğunun yeğlediği ardışık analizden ziyâde, sabit bir modeli seçmişim. Bir piyasadaki iki tarafın davranışının analiz edildiği, ve ileri bir adımın atılmasının zor çıktığı, bir genel denge çözümünü sunmamışım. Çok geçmeden yaklaşımı oligopol teorisindeki farklı bir bilgi türüne doğru genişlettiysem de, vicdanımdaki rahatsızlığa karşın, nitelik ve diğer değişkenlere dâir bilgi hususunda çok az şey yaptım. Teoriyi Armen Alchian tarafından yazılan önemli bir makalece başlatılan bir literatür olan işsizlik sorununa uygulamamışım.¹² Bütün yaptığım, birçok câzip ve önemli sorunu içeren bir odaya açılan bir kapıyı aralamaktı.

Tartışma yokluğu, çalışmanın niteliği yerine, bu eser tarafından kendisine meydan okunulan bir yerleşik bilimsel teorinin olmayışı gerçeğinden ötürü idi: Gerçekte, bütün meydan okuduğum gelecek vaat eden bir konunun ihmâli idi. Dahası, bilgi ekonomisi ekonomik analizin hayli standart teknikleri ile çalışmak için kolay işlenebilirdi. Teori çok geçmeden sezgisel olarak veya gözlemlenebilir surette akla yatkın sonuçları üretti. İşte, sosyalistleri bile rahatsız etmeyen bir Şikagocu teori vardı!

İhtiyaç Nedeniyle Kabul Görme: Regülasyon Ekonomisi

Regülasyon ekonomisi üstüne eserler ekonomi bilimine farklı bir istikamet ile dâhil oldu.

Devletin ekonomik icraatlarına iktisatçıların modern dönem ilgisi Anthony Downs'un *An Economic Theory of Democracy* (Demokrasinin İktisadî Bir Teorisi – 1957) ve James Buchanan ile Gordon Tullock'un *The Calculus of Consent* (Oybirliğinin Hesaplanması – 1962) önemli eserleri ile tarihlendirilebilir. Bu eserleri derin ilgi ve hayranlıkla okumuş olsam da, benim regülasyon üstüne kendi çalışmam başlangıçta farklı, daha empirik bir istikameti takip etti.

¹² Information Costs, Pricing, and Resource Unemployment, *Employment and Information Theory* içinde, ed. E. S. Phelps (Norton, 1970).

İktisadî literatürün bir incelenişi, uzun tarihe sahip alanlardaki kamu regülasyonu tesirini ölçmek üzere hiçbir ciddî meslekî girişimi açığa çıkar-mamıştır: Elektrik hizmetleri fiyatlarının regülasyonu, yeni menkul kıymet ihraçlarının Securities and Exchange Commission (Menkul Kıymetler ve Mü-badele Komisyonu) tarafından gözetimi, ve Birleşik Devletler’in antitröst po-litikası. Bu sorunların meslektaşların ve öğrencilerin ilgili eserleri tarafından kuvvetli bir şekilde güçlendirilen tetkiki, inatçı şekilde baştan aşıkâr olması gereken bir soru ile yüzleşmeye tedricen beni zorladı: Devlet neden regüle edici etkinlikleri ile meşgul olmaktadır?

Cevap (en azından bir iktisatçı için), politik yaşamdaki muhtelif katılım-cıların kişisel çıkarlarının sistematik tetkikinde olduğundan çok daha az, re-fah iktisadî kuramları veya geleneksel siyaset biliminin önerilerinde yatıyor görünmektedir. Bu katılımcılar, emin olabiliriz ki, piyasalardaki tacirlerden farklı kurallar ve kısıtlamalar altında faaliyet gösterirler, fakat bu, ekonomik analizin o güçlü aracını, fayda azamileştirici davranış teorisini kullanmaya karşı argüman ileri sürmez. İktisatçı, bir kez muhtelif eylemlerden doğan maliyet ve getirileri teşhis edebildiğinde, bu teori ona, makul şekilde başarılı çıkmakta olan davranışın tahminlerini yapmaya izin verir.

Bu yaklaşım pek çok ekonomiste hayli tatsız gelmiştir. Benim hocam Frank Knight, birçok iktisatçının hâlen, politik yaşamdaki aktörlerin (ve özellikle seçmenlerin) câhil, duygusal, ve genellikle irrasyonel oldukları fikrini pay-laştığı şeklindeki inancı sıklıkla ifade etmişti. Yayınlanmamış meşhur bir ko-nuşmada, bir hikâyeyi şu sözlerle bitirmişti: “Toplumdaki gerçek bireyin vü-cudundaki kargabüken özü (strychnine) gibidir, belirli koşullarda ve çok ufak dozlarda tedavi edici, aksi durumda ve genel olarak ise ölümcül bir zehir.” Bu iktisatçılar seçmenlerin miyop ve unutkan olduğuna, ve politik kurumların ise kamu çalışanlarının öncelik itibarıyla kendi çıkarlarını takip etmelerine izin vermek üzere tasarlanmış veya saptırılmış olduklarına inanırlar. İktisat-çıların başka ve muhtemelen daha büyük bir kısmı zıt bir nedenden ötürü fay-da azamileştirici yaklaşımın tenkitçisidir: Bu yaklaşımın bir toplumun sahip olduğu başlıca bilinçli sosyal gelişim aygıtına –yani, devlete karşı– bir saldırı olarak ortaya çıkması nedeniyle.

Yine de, regülasyonun ekonomik teorisi esaslı bir bilimsel refahı elde edi-yor. (Menkul kıymet piyasaları, nakliyat, ve meslekî lisanslama gibi) belirli endüstrilere yönlendirilmiş regüle edici politikaların hem uygulamaları hem de kökenlerine ilişkin bulguları önemli bir desteğe sahiptir. Emin olmalı-yız ki, açıklayıcı zaferler çok kuvvetli çıkmamaktadır, ve gerçekten teorinin kendisi hâlen nispeten ilkindir. Yaklaşımın dikkate değer rağbet görüşü için

asıl neden bilimsel mücadelenin temel kuralıdır: Bir teori başka bir teoriyi yıkmak için kullanır. Bir teorinin verimliliği hakkındaki şüpheliğin hiçbir miktarı, şüpheli kişi regülasyonun bilimsel sorununun kendisi üzerinden başarılı şekilde incelenebileceği başka bir istikamete işaret edemedikçe, onun kullanımını caydıramayacaktır.

Bu literatürün, teorinin genellikle kendisine bölündüğü iki sorunla ilgilenirken başarısında ilginç bir asimetri vardır: Regüle edici politikalar neden kabul edilir ve terk edilir; ve onların tesirleri nelerdir? Ekonomistler politikaların sonuçlarının ölçümünde onların kabul edilmesinin açıklanmasında olduğundan çok daha başarılı olmaktadır. Açıklama, birisinin incelemek üzere bir politikanın sonuçlarını seçebilmesidir, ve genellikle daha kolayca ölçülen sonuçlar incelenmek için seçilir. İnsanın şu soru ile karşılaştığında böyle seçenekleri yoktur: Neden Birleşik Devletler 1890'da bir antitröst politikasını benimsemiştir?

Böylece, regüle edici politikaların tesirlerine dâir incelemeler, bu politikaların destekçilerince arzulanan tesirlerin muhtemelen gelir dağılımı üstüne olmasına karşın, genel itibarıyla fiyatlar ve üretim üstüne tesirler ile ilgilendi. Tam silâhli düzenleyici tedbirler kapsamlı yeniden gelir dağıtımlarını etkilemek üzere kullanılabilir, ve gelirin bu yeniden dağıtımları devlet bütçesinde aşikâr şekilde görünmez. Örneğin, bir sahanın yeni girişlerden sıklıkla vuku bulan hariç tutuluşu, korunan teşebbüsler için daha az üretim, daha yüksek fiyatlar, ve daha yüksek kârlara yol verir, ve bu çıkarların korunan alanın genişlemesi ile birlikte artışına müsaade eder. Şayet bu gelir transferleri ikmal edilmiş kanıtların ileri sürdüğü kadar büyük ise, regülasyon teorisi gerçekten kamu maliyesinin vergi ve harcama teorisinin tam bir ortağı hâline gelebilir.

Savaşla Sınanarak Kabul Görmek mi?

Tartışmakta olduğum teorilerin hiçbirisinin bir alternatif teori ile yapılan savaşla doğrudan sınanmaya tâbi olmayışı istisna mıdır? Çok sıklıkla fikirlerin rekabetinden söz ederiz: Bu rekabet nasıl işletilir ki?

İkisi de aynı gözlemlenebilir fenomen kütlesini açıklama peşindeki, iki alternatif teorinin doğrudan karşı karşıya gelişi iktisatta yaygın değildir.¹³ (Muhtemelen böyle bir durumla mikroekonomiden ziyâde makroekonomide daha sık karşılaşılr). Mikroekonomiden iki modern örnek iktisatçıların nadi-

13 Bir keresinde dirsekli oligopol talep eğrisi teorisi ile daha geleneksel teorilerin böyle bir doğrudan yüzleştirilmesini, bir dirseğin varlığını destekleyen hiçbir kanıtı bulamayarak gerçekleştirmiştim. Dirsekli teori meslekî çalışmadan kaybolmuştur, ama her ders kitabında yaşamaya devam etmektedir. Bkz. "The Literature of Economics: The Case of the Kinked Oligopoly Demand Curve," *Economic Inquiry*, 1978, *The Economist as Preacher*'de yeniden yayınlanmıştır.

ren eleştirel empirik sınıma temeli üstündeki doğrudan rakip teoriler arasından seçim yaptığı durumu resmedecektir.

(1) Oligopolistlerce yapılan sınır fiyatlaması doktrini, bir endüstrideki firmaların, fiyatları yeni firmaların bu endüstriye girişini caydıracak veya engelleyecek bir seviyede belirleyeceğini iddia etti. Teori, potansiyel rekabet adı altında, uzun bir evveliyata sahipti, fakat Sylos-Labini, Joe Bain, ve Franco Modigliani tarafından açık bir formülasyona kavuşturuldu.¹⁴ Bu uyarılama esaslı bir literatüre neden oldu, ama hiçbir zaman bu teorinin, oligopolcü davranışın aşikâr alternatif teorilerine karşıt olarak, doğrudan bir empirik sınıması yapılmamıştı.

(2) Dışsal ekonomilerin Pigoucu teorisine, Pigoucu teorinin geniş bir fenomenler sınıfı içindeki ekonomik aktörler tarafından ekonomik olmayan davranışı varsaydığı fiilen iddia eden Ronald Coase tarafından doğrudan doğruya meydan okundu.¹⁵ Bu meydan okuyuş bir süre için önemli sayıda karşı argümanlarla karşılaştı, fakat bu argümanlar Coase teoremi diye biline gelen şeyin mantığına hitap etti. Coaseci ve Pigoucu yaklaşımların açıklama güçlerine dâir hiçbir açık kıyaslama gerçekleştirilmemiştir.

Neden iktisat mesleği doğrudan bu teorileri sınımaya gayret etmemişti, ve hatta 1930'ların ekseriyetle başarısız yenilikler olarak nitelediğim dört teorisi için de bunu yapmamıştı? Cevabın bir kısmı ekonomik teorilerin empirik sınımalarının, artan bir sıklıkta olsalar da, tarihsel olarak kıt kalmış olması gerçeğinde yatabilir, fakat bu cevabı fazla zorlamayacağım. Bunun yerine, sınıma süreci –savaşla sınıanmak– farklı bir şekil kazanmaktadır.

İktisat biliminde bir teorinin iyi tanımlanmış bir uygulanabilirlik sahasına sahip olması nadirdir. Bu uygulanabilirlik bir belirli olaylar sınıfının izahı için yaratılabilir –yukarıdaki ilk örnekte, giriş mümkün iken oligopolist tarafından fiyatlama– fakat bu dâima muhtemel uygulanabilirliğin daha geniş bir sahasına sahiptir. Eğer yeterli bir ölçekte doğru şekilde ifa edilirse, iki alternatif teori arasındaki mücadeleye karar verecek olan eleştirel bir testin teferruatı (specification) iki teori sahasının bütün menzili üstünde nadiren mümkündür.

Ekonomistler, bu nedenle, alternatif teoriler arasında karar vermeyi, her birini bir sorunlar dizisini incelemek üzere kullanma süreciyle seçmektedirler. Örneğin, oligopolcü fiyat sınırlama teorisi bir endüstrinin büyüme oranı veya dikey entegrasyon fenomenini nasıl ele alır? Coase teorisi haksız fiil-

14 Paolo Sylos-Labini, *Oligopoly and Technical Progress* (Harvard University Press, 1962); Joe S. Bain, "A Note on Pricing in Monopoly and Oligopoly," *American Economic Review*, 1949; Franco Modigliani, "New Developments on the Oligopoly Front," *Journal of Political Economy*, Haziran 1958.

15 "The Problem of Social Cost," *Journal of Law and Economics*, 1961.

ler yasaasının yapısını veya profesyonel sporların iktisadını nasıl aydınlatır? Bu incelemeler teorilerin bir sınama şeklidir: Onlar teorilerin verimliliğini (veya en azından iktisatçıların entelektüel verimliliğini) test eder, ve değişen uygulamalar teorilerin kısmî empirik sınamalarıdır. Tedricen, konu üstünde çalışan iktisatçılar arasında bir fikir birliği su yüzüne çıkar: Teori standart analitik bir bünye parçası hâline gelir veya göz ardı edilerek ölür.

Sonuç

Bir bilimin yeni fikirlere açıklığını etkileyen faktörler listemiz kolaylıkla genişletilebilir.

Bilhassa, bir teori ile ortaklık kuran kamu politikası pozisyonlarının çekiciliğinin teorinin kabul edilebilirliği üstünde bir tesire sahip olup olmadığı sorusunu tetkik etmek faydalı olabilir. Yöntem üstüne ders kitapları bize pozitif ve normatif teorileri ayrıştırma ihtiyacına dâir ders verir. İktisat biliminin tetkiki teorilerin –varsa da– birkaçının su götürmez bir şekilde bir dizi politika implikasyonuna yol açtığını bize anlatır. Öyleyse bilim ve politika birbirinden ayrılmalıdır. Öyle mi? Bu ayrımın, özellikle kısa vadede, tamamlanmış olmaksızın hayli uzak olduğuna inanıyorum, fakat bu konuşmam bu inancı desteklemek üzere gerekli esasa ait incelemeyi gerçekleştirmek için elverişli değil.

Tekrar, ekonomik araştırmanın kurumsal organizasyonu bir bilimin yeni fikirlere hevesliliği üstünde potansiyel bir tesirdir. Schmoller ve Alman Tarihçi Okulu'nun güçlü kurumsal konumu, şüphesiz ki, 1870 sonrası Almanya'da ekonomi biliminin yavaş gelişiminde bir rol oynadı. Marshall'dan Keynes'e Cambridge Üniversitesi'nin iktisattaki hâkim rolü dışarıdan gelen yeni fikirlerin kabul görüşüne elverişli değildi. İnaniyorum ki, ekonomi biliminin merkezinin Birleşik Devletler'e kayışı, kısmen İngiliz ekonomistlerin iktisadın kantitatif empirik çalışmasını bütünüyle paylaşma başarısızlığından ötürüydü.

Bilimsel seçimin potansiyel belirleyicilerinin bu listesini genişletip, her birini yapmış olduğumdan daha kapsamlı şekilde belgelemiş olsaydım bile, yine de iktisat bilimindeki başarılı yeni teorilerin detaylı karakteristiklerini size anlatmama sözümü tutmuş olurum. Bu başarısızlıktan dolayı yakınmıyorum.

Bilimsel eserin câzibesi bir bilimin araçlarının zanaatkârvarî kullanımında yatmaz. Cimnastikçinin fevkalâde disiplinli bedenini zor manevralarla şekillendirmesi hayranlık uyandırıcıdır, ve şüphesiz aynı şekilde, bilim adamının disiplinli zihnini karmaşık analitik veya deneysel manevraların bir dizisi ile şekillendirmesi de hayranlık uyandırıcıdır. Bununla birlikte, bilimsel teşeb-

büsün büyük câzibesi, tam olarak, dünyayı anlama ufkumuzu genişletecek olan, yeni fikirlerin spekülâtif takibindedir. Bu teşebbüs zarif bir entelektüel cimnastikçinin teşebbüsü değildir: Bilâkis, bilim adamı, sistemi veya mantığı reddeder görünen, bir fikirler veya olgular vahşi ormanına atlamaktadır, ve genellikle yara bereden başka bir şeyle ortaya çıkmakta başarısızlığa uğrar. Araştırmanın tehlikeleri kabiliyetli bir rakibin hedefe ulaşması ihtimalini içerir, ve bu tehlike, rekabetin yetenekli ve ihtiraslı yarışmacılar için genellikle şövalyelere has kurallar altında gerçekleştirilmesi gerçeği tarafından azaltılmaz. Yine de, yeni bilgi için bu araştırmanın nasıl ilerlediğine dâir öğrenmenin kendisi, yeni bilgi için uğraşmaya değer bir araştırmadır, ve bizler bu araştırmanın peşini bırakmayacağız.